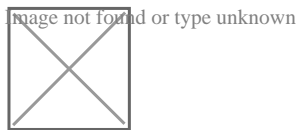

«Οι χριστιανοί τον βοηθούν να τραγουδήσει τη φθαρτότητα και τη ματαιότητα της ανθρώπινης φύσης μέσα στη ροή της ιστορίας...» (Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/1UpKkTS>]

Δεύτερον χρησιμοποιεί στην ποίηση του ιστορικά στοιχεία, τοπωνύμια και λαμπερά ονόματα από τη βυζαντινή περίοδο. Και μόνο οι τίτλοι των ποιημάτων του, όπως *Άννα Δαλασήνη, Άννα Κομνηνή, Από ύαλί χρωματιστό, Βυζαντινός Άρχων, έξόριστος, στιχουργών, Είς τὰ περίχωρα τῆς Ἀντιοχείας, Μανουήλ Κομνηνός, Μεγάλη συνοδεία ἑξ ἱερέων καὶ λαϊκῶν, Ὁ Ἰουλιανὸς ἐν Νικομηδεῖα, Ὁ Ἰουλιανὸς καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς, Ὁ Ἰουλιανὸς, ὄρων ὀλιγωρίαν, Ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς ὑπερισχύει, Οὐκ ἔγνως, Στὴν Ἐκκλησία* (η αναφορά των παραπάνω ποιημάτων γίνεται με αλφαβητική σειρά) αλλά και τα ανέκδοτα ποιήματα του Ὁ Ἰουλιανὸς ἐν τοῖς μυστηρίοις και *Συμεών* δείχνουν καθαρά τον ενδιαφέρον του για τον Βυζαντινό πολιτισμό.

www.palmografos.com

Τρίτον η χρησιμοποίηση των ιστορικών στοιχείων, τοπωνυμίων και ονομάτων της βυζαντινής περιόδου γίνεται για να υπογραμμισθεί η τραγικότητα, η ματαιότητα και τα όρια της ανθρώπινης φύσης, που τονίζουν τόσο χαρακτηριστικά οι βυζαντινοί συγγραφείς στα κείμενα τους. Όλα τα παραπάνω ποιήματα εκμεταλλεύονται ως αφορμή είτε ένα πρόσωπο – τον Ιουλιανό τον Παραβάτη ή την Άννα την Κομνηνή π.χ. –, είτε ένα γεγονός – την στέψιν, *έν Βλαχέρναις, τοῦ Ἰωάννη Καντακουζηνοῦ καὶ τῆς Εἰρήνης Ἀνδρονίκου Ἀσάν* –, είτε ένα χώρο – *Στὴν Ἐκκλησία* –, για να εκφράσει ο ποιητής το στοχασμό και τη μελαγχολία του για την ρευστότητα, την τρεπτότητα, τη ματαιότητα της ανθρώπινης μοίρας, αλλά και την ανάγκη ο άνθρωπος να κρατηθεί όρθιος σε αυτή την παρακμή[34]. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει το Βυζάντιο στην ποίηση του Καβάφη. Εκμεταλλεύεται ένα βυζαντινό κείμενο ή ένα βυζαντινό όνομα για να τραγουδήσει την ανθρώπινη φύση.

Γιατί ασχολείται ιδιαιτέρως, στην πιο ώριμη ποιητική του ηλικία, με τὰ *περίχωρα τῆς Ἀντιοχείας*; Γιατί εκεί βρίσκει μία σκηνή, μέσα από την οποία μπορεί άνετα να δείξει τον αγώνα των χριστιανών – δηλαδή του κάθε ανθρώπου (οι χριστιανοί είναι απλώς οι ηθοποιοί της συγκεκριμένης παράστασης) – το σημειώνει, όπως αναφέραμε προηγουμένως, η Σόνια Ιλίνσκαγια) – να κρατηθούν όρθιοι με αξιοπρέπεια στις προκλήσεις του αυτοκράτορα, χωρίς να αρνηθούν ποτέ ότι είναι

άνθρωποι και έχουν πάθη· δεν αποκλείεται διόλου τη φωτιά να την έβαλαν αυτοί. Αυτός είναι άλλωστε και ο λόγος που τάσσεται ανεπιφύλακτα με το μέρος τους. Οι χριστιανοί τον βοηθούν να τραγουδήσει τη φθαρτότητα και τη ματαιότητα της ανθρώπινης φύσης μέσα στη ροή της ιστορίας, η οποία ποτέ δεν γυρίζει πίσω.

Ένας ισχυρός αυτοκράτορας που επί των ημερών της κυριαρχίας του κυνηγά τους αδύναμους χριστιανούς ψάχνοντας λόγο να τους κατηγορήσει, και τελικά δεν το καταφέρνει. Μόνο έτσι μπορούμε να δούμε και να περιγράψουμε το Βυζάντιο στην ποίηση του Αλεξανδρινού. Η βαθιά επιθυμία της εξουσίας να επιβληθεί (μόνιμα κρυμμένη στην ανθρώπινη φύση[35]) από τη μια πλευρά, και η κοινή φύση όλων των ανθρώπων, ισχυρών και αδύναμων, που τότε διαβρώνεται και τότε θεραπεύεται, από την άλλη, εκφράζονται πλήρως στα γεγονότα που διαδραματίζονται *Είς τὰ περίχωρα τῆς Ἀντιοχείας*· το τελευταίο ποίημα του Καβάφη.

[34] Η συμβουλή του ποιητή προς τον αναγνώστη του να κρατηθεί όρθιος με αξιοπρέπεια μπροστά στα χτυπήματα της μοίρας είναι διάχυτη σε ολόκληρο το ποιητικό του έργο. Στο *Ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον* συμβουλεύει ολόκληρη την ανθρωπότητα όταν «ἀκουσθεῖ ἀόρατος θίασος νὰ περνᾷ» να μη «θρηνήσει ἀνωφέλετα τὴν τύχη τῆς ποῦ ἐνδίδει πια...Σὰν ἔτοιμη ἀπὸ καιρὸ, σὰ θαρραλέα» να πλησιάσει σταθερὰ πρὸς τὸ παράθυρο, καὶ να ακούσει «μὲ συγκίνησιν καὶ ὄχι μὲ τῶν δειλῶν τὰ παρακάλια καὶ παράπονα ὡς τελευταία ἀπόλαυσι τοῦς ἤχους...». Βλ. Γ. Π. Σαββίδη, *Κ. Π. Καβάφη, Τα Ποιήματα (1897 - 1918)*, (19975), Ίκαρος Εκδοτική Εταιρία, σελ. 26, το ποίημα *Ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον*. Άλλωστε στο *Περιμένοντας τοὺς βαρβάρους* οι Ρωμαῖοι αν και ὅλη την ημέρα περιμένουν να υποδεχθῶν τους βαρβάρους, προφανέστατα με κακή διάθεση - ο ερχομὸς των βαρβάρων ποτέ δεν αφήνει περιθώριο για το αντίθετο - οι βραδινές ειδήσεις πως «οἱ βάρβαροι δὲν ἦλθαν» καθώς και ὅτι «βάρβαροι πᾶ δὲν ὑπάρχουν» φέρνουν βαριά μελαγχολία στους Ρωμαίους. Η ζωή καταξιώνεται μόνο στη θαρραλέα αντιμετώπιση των τραγικῶν προβλημάτων και αδιεξόδων της ζωής - αυτοὶ ακριβῶς εἶναι οι καβαφικοί *βάρβαροι* - με αξιοπρέπεια και ἦθος. Σε τέτοιο σημείο που οι Ρωμαῖοι αποροῦν : «Καὶ τῶρα τι θὰ γένουμε χωρὶς βαρβάρους. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἦσαν μιὰ κάποια λύσις». Βλ. Γ. Π. Σαββίδη, *Κ. Π. Καβάφη, Τα Ποιήματα (1897 - 1918)*, ο.π. σελ. 110 - 111.

Ο Νίκος Ματσούκας υπογραμμίζει την ανάγκη του ανθρώπου να κρατηθεί όρθιος με αξιοπρέπεια στην παρακμή της ζωής καθώς κάνει λόγο για την ερωτικότητα του ποιητή. Σημειώνει μεταξύ άλλων πως η ερωτικότητα του ποιητή δεν ἔγκειται στο ὅτι ἔγραψε ποιήματα που εξυμνοῦν τις ηδονές της σάρκας και τη ψυχῆς. «Άλλωστε ἀπὸ τα 154 ἄναγνωρισμένα ἄπο ποιήματα μόνο τα 58 εἶναι στενῶς ερωτικά» παρατηρεῖ καθώς «και ἀπὸ τα 75 ἄνεκδοτα ἄπο ποιήματα μόνο τα 15. Η ενασχόληση του με τον Ιουλιανὸ και με την περιρρέουσα ατμόσφαιρα του, λόγου χάρη, τον κάνουν πῶτερο ερωτικὸ παρά τα συγκεκριμένα ποιήματα. Η ερωτικότητα του εἶναι η εκρηκτικὴ του ευαισθησία για τον κόσμος της ιστορίας, για την ανθρώπινη μοῖρα, για την ελευθερία και την αξιοπρέπεια, παρ' ὅλες τις δυνάμεις της φθοράς και της παρακμῆς» : Βλ. Νίκου Ματσούκα, *Για τον Ιουλιανὸ τον Παραβάτη εφτά ποιήματα του Καβάφη*, ο.π. σελ. 327.

[35] Αυτονόητα δεν αναφερόμαστε στην εξουσία ως πολιτική δύναμη μέσα στις οργανωμένες πολιτείες των ανθρώπων. Αυτή είναι και θεμιτή και άκρως αναγκαία για τη σωστή διακυβέρνηση των ανθρώπων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση αναφερόμαστε στην εξουσία, ως συμπεριφορά της ανθρώπινης ύπαρξης, που εμφανίζεται σε κάθε εκδήλωση του ανθρώπου : ως συζύγου στη σύντροφο του, ως πατέρα στα παιδιά του, ως μικρού παιδιού στα μικρότερα αδέρφια του, ως ιατρού στους ασθενείς του, ως δασκάλου στους μαθητές του, ως πολιτικού στους συμπολίτες του (όχι σε θεσμικό επίπεδο, αλλά ως συμπεριφορά της ανθρώπινης ύπαρξης). Βέβαια μία άρρωστη ύπαρξη αναγκαστικά θα εμφανίσει σημάδια εξουσιαστικότητας και σε θεσμικό επίπεδο, όταν θα αναλάβει π.χ. μία πολιτική θέση. Όμως την τέχνη την ενδιαφέρει πρωτίστως η κακή εξουσιαστικότητα της ύπαρξης, και όχι η εξουσιαστικότητα σε θεσμικό επίπεδο, και γι' αυτό είναι επίκαιρη και αριστουργηματική σε κάθε εποχή. Για την εξουσιαστικότητα της ανθρώπινης ύπαρξης ενδιαφέρεται, αυτήν αναδεικνύει, αυτήν στηλιτεύει γιατί αυτή κατατρέχει ολόκληρη την ανθρωπότητα σε κάθε εποχή.